

todistuksen siitä — mikäli yhdestä tapauksesta voi päättää — että siveellinen taso maallikkokouluissa on korkeampi kuin vastaavissa papillisissa oppilaitoksissa. Oppilaalle annettiin näet vastattavaksi kysymys: »Mitä tekisit, jos ystävättäresi kanssa kulkisit markkinoilla eikä sinulla olisi penniäkään taskussa, mitä tekisit, jos yht'äkkiä löytäisit viisi-markkasen?» Kolmestakymmenestä maallikko-oppilaasta tahtoi kaksikymmentäkolme toimittaa rahat takaisin omistajalleen, mutta kahdeksastakymmenestä yhdestä uskovaisesta ainoastaan kolmekymmentä! *)

On suotava, että kysymys siveysopin erottamisesta varsinaiseksi opetusaineeksi meidänkin kouluissamme otetaan pohdinnan alaiseksi ja mikäli mahdollista lähimmässä tulevaisuudessa toteutetaan, kasvavalle nuorisolle ja koko kansallemme suureksi siunaukseksi.

1917.

TYÖMME.

Ammoisista ajoista asti on ihminen koettanut saada selville, mistä hän on tullut ja minne hän menee, mihin liittyy läheisesti kysymys jumalasta ja kuolematuudesta. Itä- ja Länsimaitten ensimmäiset filoso-

*) Paitsi varsinaisia tämän aineen oppikirjoja, joista voisi mainita useampia, esim. akatemian inspehtorin Jules Payot'in myöskin saksaksi ilmestynyt moraalinooppikirja, on Ranskassa ilmestynyt aineen opettajia varten erityisiä käsikirjoja (esim. Marion'in ja Compayrée'n), lukukirjoja (livres de lecture), jotka sisältävät monta sangen hauskaa ja opettavaista kertomusta siveellisen elämän edistämiseksi. Muissakin maissa on runsaasti tätä alaa koskevaa kirjallisuutta, josta mainittakoon ainoastaan siveysopin opetuksen tienraivaajan Felix Adlerin erinomainen kirja, jonka nimellä »Moralunterricht der Kinder» on saksantanut itse professori Georg von Gizucki, sama mies, jonka yhtä erinomaisen kirjan »Vorlesungen über soziale Ethik» on käännetty suomeksikin.

fit pohtivat etupäässä tätä ongelmaa, kunnes Kreikan suuri ajattelija Sokrates piti sitä hyödyttömänä ja pääasiassa käänsi huomion kysymykseen, miten ihmisten suhtautuminen toisiinsa on parhaiten järjestettävä huolimatta siitä, mitä noista ylikuonnollisista asioista ajatellaan, ja kunnes vanhan ajan suurin ajattelija Aristoteles väitti, että maailma on käsitettävä ikuisista ajoista olevaksi samoin kuin toiset otaksuvat, että muka sen luoja on ikuinen. Kant, uudemman ajan ehkä suurin filosofi, osoitti että jumalasta ja kuolemattomuudesta *ei voi mitään todistaa*; niitä muka vain tarvitaan »siveellisinä edellytyksinä», ja hän laski perustukseksi ihmisen työlle n. s. »kategorisen imperatiivin», joka muka ehdottomasti vaati ihmisiä toimimaan *yhteisen* siveyslain mukaan, mitä kuitenkin yhä vähemmän uskotaan, koska esim. porvaristolla on monessa kohdassa aivan toinen siveyslaki kuin köyhälistöllä, m. m. työvapauden ja »keltaisen työväenliikkeen» suhteen.

On koetettu äärimmäiseen asti sovittaa uskontoa ja tiedettä toisiinsa; sekä teologien että filosofien joukossa on viime aikoina ollut monta tämän sovittelun puoltajaa, Rothe, Harnack, Eucken, Boutroux y. m., mutta yhä selvemmäksi käy niiden sovittamattomuus, niin että siinä tuskin on päästy Kantia pitemmälle: s. o. korkeintaan *täytyy muka* käytännöllisistä, n. s. siveellisistä syistä *otaksua* jumalan ja kuolemattomuuden olemus. Mutta kun siveellisyyden »yleiset» lait ovat keskustelun alaisia, jäävät tosiaan nämäkin seikat jokaisen *otaksumiksi*, ja vihdoin niissä turvaudutaan *uskontoon* yksin. Näitä taas on nykyään sadoittain, ja jokainen uskonto (esim. roomalainen, kreikkalainen ja protestanttinen kristinusko, buddhismi, toteismi y. m.) arvelee, että se on nyt se oikea uskonto, jonka itse jumala on säätänyt. Mutta jumala »ikuisena totuutena» ei ole voinut säätää kuin yhden ainoan uskonnon oikeaksi, siis kaikki muut ovat väärät. Mikä sitten on se »oikea» uskonto? Sen mukaan kuin kukin uskonto pitää itseään oikeana, koettavat sen tunnustajat kääntää tosinusko-

vaiset tuohon ainoaan oikeaan uskontoon, ja usein on kiihko suuri ja suuri myöskin eri uskontunnustusten välinen kilpailu, kuten esim. katolilaisten ja protestanttisten lähetyssarnaajien kilpailu kaukaisissa maissa. Ja jokainen uskonto luottaa vahvasti tuohon *yhteen ainoaan* jumalaan, että hän juuri sitä auttaa, esim. siunaa toisen uskontokansan aseita toista vastaan. Mutta ei edes jumala voi molemmille sotiville antaa siunaustaan. Ja kun jumala yhdellä iskulla hävittää kuten äsken Messinan tuhossa 60,000 ihmistä, niiden joukossa monta tuhatta »pientä viatonta lasta», niin se on tapahtunut kansalle »rangaistukseksi» tahi on hän, jumala, tahtonut suoda näille »pienille viattomille lapsille» erityisen armonosoituksen ottamalla suuren joukon pikkusia *italialaisia* lapsia yht'aikaa taivaaseensa.

Näin selittävät muutamat jumalan palvelijat kaitseminuksen menettelyä. Toiset taas arvelevat kuten Sokrates ja n. s. positivistit uudella ajalla, ettei maksa vaivaa aprikoida noita »yliluonnollisia asioita»; muutamat menevät niinkin pitkälle kuin esim. suuri tiedemies Renan, että maailmassa ei vallitse mikään tarkoitukseenmukaisuus — ja samoin arvelee myös esim. Georg Brandes — vaan että, jos sen on joku olento luonut, on se voinut olla joku *huvitteleva demiurgi*, joka ei sillä mitään erityistä ole tarkoittanut.

Kaikissa tapauksissa nämä ovat sitä mieltä, että ihmisen välikappaleet näitten seikkain selville saamiseksi ovat liian tylsät — niinkuin ei tylsällä höylällä voi saada puuta oikein sileäksi — ja että me, ihmiset emme *milloinkaan* voi päästä näitten arvoitusten perille. Ihminen on vain luomakunnan *korkein eläin* — siihen hän nyt on päästy vertailevan biologian sekä evolutioniopin avulla — eikä hän kykene *paljo* paremmin kuin muutkaan eläimet näitä ongelmia ratkaisemaan. Epäilemättä viisas koirakin koettaa tunkeutua ihmismaailman salaisuuksiin, mutta se ei siinä onnistu kuin hyvin vähässä määrässä. Meidän täytyy empimättä

myöntää, että esim. korvamme ei kykene erottamaan vussin rajan alapuolella olevia ääniä, ja yhtä rajoitettu on varmaankin muu henkinen toimintamme; aivojemme-kin toiminta on suuresti rajoitettu, vaikka meillä on 900 miljoonaa solua niiden toimintaa varten.

Mitä siis tehdä? Resigneerata noitten viimeisten ongelmoitten suhteen, kun ei pitemmälle päästä, kuten Sokrates ja positivistit, ja kohdistaa pääpyrkimyksemme ihmiskunnan, kanssaihmistemme onnen kohottamiseen niin tehokkaalla tavalla kuin suinkin voimme, s. o. onnettomien, raskautettujen olentojen nostamiseen kurjuudesta ja alennustilasta. Kysymys jumalasta ja kuolemattomuudesta ei ole päässyt pitemmälle vuosituhansien kuluessa, kuin mitä *kukin* uskonto on *otaksunut oikeaksi*, mutta pyrkimys suurten kansajoukkojen onnen lisäämiseksi on silminnähtävästi, varsinkin viime aikoina sosialismin kautta hyvin mahtavasti edistynyt. Tehkäämme siis kaikki työtä tämän mahtavan aatteen hyväksi; se työ kantaa todellisia hedelmiä, ja siihen tulee myöskin kaikkien köyhälistön naisten yhtyä, jos he yleensä tahtovat pyrkiä johonkin korkeampaan päämäärään, joka tuottaa heille ja heidän lapsillensa siunausta ja tulevaisuutta.

1916.

ERI MIELIPITEITÄ SIELUN KUOLEMAT- TOMUUDESTA JA KUOLEVAISUUDESTA.

Kysymys sielun kuolemattomuudesta on itse kuolematon. Tuskin on se milloinkaan ratkaistavissa. Niinkuin kysymyksessä Jumalan olemassaolosta ja osaksi myöskin Kristuksen jumaluudesta käyvät mielipiteet kovin erilleen, niin tässäkin. Kun esim. eräs Saksan suurimmista historiantkirjoittajista, Leopold von Ranke, väittää, että ihmistä, joka ei usko Kristuksen jumaluus-